

Parlem de l'assetjament escolar...amb l'Eva Alesanco

Al març l'equip de CPL ens vam trobar amb les famílies de Santa Eulàlia de Ronçana en el local social La Fàbrica per parlar de l'assetjament escolar, dintre del nostre espai de Trobades de Famílies.

La xerrada la va realitzar l'Eva i la Meritxell, de l'associació Quorum Social, que va participar amb CPL en el número 4 dels nostres apunts parlant sobre adopció i escola.

La bona valoració que va tenir la xerrada entre els assistents, ens ha fet pensar que podríem dedicar els nostres nous apunts a parlar de l'assetjament escolar. Per aquest motiu, hem entrevistat l'Eva sobre aquest tema.

Eva, quin va ser el primer cas que vas conèixer d'assetjament escolar?

El primer cas que vaig conèixer va ser el d'una noia de 14 anys. Els seus companys li havien posat un malnom, la ridiculitzaven constantment, li enviaven notes de burles i ofenses. Cada vegada que entrava a l'institut hi havia un grupet de nenes que li deien coses i no deixaven que els altres companys s'apropessin a ella perquè deien que era una "apestada". Aquesta noia portava molt de temps aguantant sense dir res a ningú però va començar a comportar-se de manera diferent a l'escola i a casa. Això va ser el que va encendre la senyal d'alarma i afortunadament es van poder posar solucions.

Però aquestes situacions, no han passat sempre?

Si, aquestes situacions existeixen des de sempre, és a dir, l'assetjament escolar ha existit sempre. El que passa és que ara som molt més conscients que aquestes situacions no es poden permetre. El fet d'haver posat un nom ajuda a aturar aquests problemes.

Quan una situació conflictiva entre nois i noies és considerada d'assetjament?

Precisament és això que dius, Encarna, hem de tenir molt clar que l'assetjament no és una situació conflictiva entre dues parts: l'assetjament és una situació de maltractament físic, emocional i/o relacional, intencionada, continuada i repetida, que una o varies persones exerceixen contra una altra, que no ha fet res per rebre aquest assetjament. A més, provoca greus conseqüències a totes les parts, no només a la víctima.

Una situació conflictiva no pot ser considerada d'assetjament quan és un problema d'igual a igual entre dues parts, o quan és una situació puntual o cojuntural.

Moltes vegades ens referim a l'assetjament escolar pensant en agressivitat física, però Eva, tu parles de maltractament també emocional i relacional.

Parlem de maltractes físics quan parlem de pegar, donar empentes, amenaçar, trencar objectes de la víctima. Però també pot ser que aquestes agressions físiques no existeixin i sí que hi hagin agressions verbals com escridassar, fer burla, insultar, o més indirectes com malparlar a les seves esquenes, fer que ho senti "per casualitat", enviar-li notes grogleres, cartes, pintades, difondre falsos rumors...

Un altre tipus d'agressions que poden rebre i que també poden ser molt do-

loroses són les agressions relacionades amb l'exclusió deliberada d'activitats, no se'l deixa participar, o se l'ignora, es fa com si no hi fos o com si fos transparent.

! Els nois utilitzen més les formes directes i les noies acostumen a ser protagonistes d'agressions indirectes i relacionals.

En l'assetjament només hi intervenen la víctima de l'assetjament i l'assetjador?

No, en l'assetjament hi ha una víctima, un assetjador o un grupet d'assetjadors i un grup social al voltant, que té un pes molt important en la detecció i la solució de la situació, ja que poden explicar als pares o als mestres el que està passant i d'aquesta manera ajudar a solucionar el problema.

! L'assetjament és un fenomen de grup.

- **Agressor: inicia l'assetjament i en pren part activa.**
- **Seguidors: no inicien l'assetjament però en prenen part activa.**
- **Partidaris: no prenen part activa però el recolzen mostrant un suport obert.**
- **Espectadors: no prenen posició, el que succeeix no és assumpte seu.**
- **Possibles defensors: pensen que caldria ajudar la víctima, però no ho fan.**
- **Defensors: no els agrada l'assetjament i ajuden la víctima o ho intenten.**

Què fa que un infant sigui víctima d'un assetjador?

No hi ha res en concret, qualsevol motiu pot ser bo per convertir un nen o una nena en víctima: tenir una característica física determinada, tenir aficions diferents, ser molt estudiós, ser d'un altre país o raça... qualsevol infant,

És una situació de maltractament físic, emocional i relacional

en un moment o altre, pot ser víctima d'assetjament.

Ja vam indicar en el n° 3 dels nostres apunts que l'estil educatiu que les famílies adoptem amb els nostres fills i filles configura les seves personalitats. L'estil educatiu d'una família pot provocar que el seu fill tingui més possibilitats de ser víctima d'un assetjament o ser l'assetjador?

El que moltes vegades tenen en comú els nens que pateixen assetjament escolar és que són infants amb una xarxa social pobre. Com ja t'he comentat abans, l'assetjament és un fenomen de grup i tenir un grup d'amics és una font de prevenció important. Per tant, tenir un estil educatiu que fomenti en els nostres fills i filles les seves habilitats socials, que no els sobreprotegem, permetent que es relacionin amb nens i nenes de la seva edat, els ajuda a desenvolupar més recursos per evitar o afrontar l'assetjament o si s'inicia, que no vagi més enllà.

Un altre aspecte que pot facilitar que un alumne sigui objecte d'assetjament: la baixa autoestima. Aquells alumnes que tenen una autoestima adequada i unes bones capacitats per relacionar-se amb els companys tenen menys probabilitats de patir assetjament.

Per tant, són dos pilars fonamentals que els pares hem d'afavorir amb un estil educatiu adequat.

Pel que respecta a l'assetjador és important que a casa fomentem el diàleg i la resolució de conflictes a través de la mediació i del pacte i no per mitjà de l'enfrontament. L'agressivitat genera, moltes vegades, més agressivitat.

! L'educació en valors i tolerància, fomentant el diàleg, l'autoestima i les relacions socials, ajuda a evitar l'assetjament i, si es dona, facilita la seva comunicació.

Per què un infant passa a ser un assetjador, provocant tant de mal a un company seu?

L'assetjador no és un infant dolent ni necessàriament pertany a una família que no l'ha educat bé. Hi ha molts infants diferents que en un moment determinat poden començar a assetjar a un altre. Poden estar passant per situacions complicades a nivell familiar o que en el passat hagin estat assetjats. Habitualment, és algú que no se sent bé amb si mateix. Sí que és cert que hi ha infants que per la seva personalitat o caràcter poden tenir més tendència a tenir conductes agressives cap als altres, però a vegades els assetjadors també poden ser nois i noies que no tenen aquestes característiques.

L'infant que assetja és també víctima d'alguna cosa que se'ns estigui passant per alt en la nostra societat?

L'assetjament és un reflex de la manera que tenim de relacionar-nos en la societat. L'agressivitat, el rebuig i la confrontació estan per tot arreu.

Necessiten ajuda psicològica víctima i l'infant assetjador?

Moltes vegades pot ser suficient l'ajuda que podem donar les pròpies famílies

Hi ha senyals d'alerta que les famílies hem de saber reconèixer...

Sí, Encarna, pensa que la continuïtat d'aquest assetjament provoca en l'infant que l'està patint efectes molt negatius que dificulten la seva integració en el medi escolar i el desenvolupament normal dels aprenentatges: ansietat, descens de l'autoestima, quadres depressius... Per tant són aquestes situacions d'alerta les que ens poden fer reconèixer la situació.

Si el nostre fill o filla canvia els seus hàbits en els estudis, si porta diners a l'escola quan no els hauria de portar, si el veiem més trist o ensopit, que no menja o menja en

excés, que té problemes per conciliar la son o té terrors nocturns, perd coses o les porta trencades i no és capaç de donar-nos una explicació coherent, que porta blaus o ferides i no ens explica com s'ho ha fet, que ha canviat el recorregut per anar a l'escola, o que no hi vol anar...hem d'estar atents i demanar directament si passa alguna cosa que el preocupi.

Quan l'assetjador, les famílies també podem estar atents al tipus de relacions que estableix amb altres companys, si té conductes d'agressivitat a casa, amb nosaltres o amb germans i germanes més petites, els tipus de converses que té per les xarxes socials...

i el professorat. Però en els casos on la situació és més crònica o més greu sí que necessitaran una ajuda especialitzada: haver patit una situació d'assetjament provoca que l'autoestima de la víctima quedi malmesa i es necessitarà d'una ajuda per augmentar l'autoestima, fomentar les relacions socials i les habilitats per relacionar-se i per saber demanar ajuda quan cal.

Abans comentaves que l'assetjament és un fenomen de grup i la importància del grup que envolta la víctima i l'infant assetjador. Què pot fer l'alumnat que sap que s'està produint un assetjament? Potser té por d'actuar.

Davant d'un assetjament només hi ha dues possibilitats: o actuem com a persones responsables o ens convertim en còmplices. Si no diem res, afavorim que la situació continuï. És important fer formació a l'alumnat perquè sàpiga què ha de fer en aquestes situacions, perquè el grup social no agafi el rol d'espectador. Moltes vegades els adults, pares o professors, no coneixem el que està passant però la resta d'alumnes sí que ho saben i per tant tenen la clau per aturar-ho.

És molt dolorós conèixer que el nostre fill està patint assetjament escolar, però tampoc és fàcil per les famílies assumir que el seu fill assetja a un altre.

En el cas de l'infant assetjat, el que és important és que els pares no culpabilitzem el nostre fill del que li està passant. Hem d'escoltar-lo sense jutjar-lo i no li hem de demanar que sigui ell qui posi fi a la situació perquè si pogués o

Són útils els programes de competència social, les tècniques de resolució de conflictes i l'educació emocional

sabés com fer-ho, ja ho hauria fet. El nostre fill no és culpable de la situació i és molt important que com a pares li ho fem saber.

Tampoc és gens fàcil assumir i acceptar que el teu fill està fent mal a una altra persona. A vegades les famílies reaccionem negant o minimitzant el problema, però és molt important acceptar la situació i col·laborar amb l'escola per solucionar el problema.

A CPL tenim infants víctimes d'assetjament que també ho va ser el seu pare o la seva mare. Ambdues situacions estan relacionades o és una coincidència?

Podria ser que aquesta repetició sigui una coincidència o podria ser també que els factors de baixa autoestima i baixes habilitats socials que hem parlat abans estiguin presents també ens els pares o les mares d'aquests infants.

Quan pensem en un assetjador escolar, moltes vegades el justifiquem per com és la família. Sempre és així?

Des de la meua experiència hi ha vegades que els assetjadors poden ser fills de famílies amb carències educatives, emocionals, i/o econòmiques però en d'altres ocasions això no és així.

Com hem d'actuar les famílies si sospitem que el nostre fill és víctima d'un assetjament? La majoria de vegades, les famílies de víctima i assetjador acaben enfrontades. Ajuda aquest enfrontament en alguna cosa? No és millor establir algun tipus de relació positiva per a que la situació desaparegui i no torni a passar?

L'enfrontament mai ajuda. És important que les famílies col·laborin amb l'escola en la resolució del problema però deixant que sigui l'escola qui faci les accions. És poc recomanable intentar resoldre l'assetjament enfrontant-se les famílies, no porta a la solució i fins i tot empitjora el problema.

Quan sospitem que el nostre fill pot ser víctima d'assetjament el primer que hem de fer és tenir la informació suficient per confirmar-ho. És important poder parlar amb el nostre fill, preguntar-li directament. Si ho nega, podem parlar-ne amb el seu tutor. Si continuem pensant que alguna cosa li està passant al nostre fill però no acabem de saber què és, podem buscar ajuda especialitzada. A vegades els infants necessiten tenir un espai més enllà de la família per poder compartir aquelles coses que els preocupen i que, per l'edat o per altres motius, no troben la manera de compartir-les a casa.

L'assetjament escolar és propi d'una etapa educativa?

No, per res. L'assetjament escolar es

dóna tant a primària com a secundària i fins i tot en etapes superiors. Hem de pensar que l'assetjament escolar és un reflex de maneres de relacionar-se que no són sanes ni positives. Posteriorment es donen també situacions d'assetjament en la feina, en la parella, a la família...

! En l'educació primària els nois exerceixen i pateixen assetjament en major proporció que les noies, però en l'ESO la incidència per sexe és molt semblant.

Com es pot prevenir l'assetjament dels centres educatius?

La prevenció és molt important a les escoles. El primer i més important és que tots els actors educatius (professorat, personal no docent, alumnat, famílies i institucions) prenguin consciència d'aquest problema, el coneguin i sàpiguen reconèixer les situacions de risc.

Les avaluacions del clima d'aula i de centre mitjançant qüestionaris especialitzats permeten detectar situacions problemàtiques i per tant, s'haurien d'incorporar de forma sistemàtica.

També és important donar eines i suport al professorat per treballar la gestió de les emocions i la prevenció dels conflictes dins del currículum escolar.

! La formació a famílies, a professorat i a l'alumnat és important per a la prevenció de l'assetjament escolar.

I un cop detectada una situació d'assetjament, què ha de fer el centre educatiu?

Molts centres educatius tenen un protocol d'actuació en una situació d'assetjament. Els centres educatius han de parlar amb els pares i els alumnes i conèixer a fons la situació. L'han d'aturar i no permetre que es reproduï, posant, per una banda, mesures de protecció i control, i per una altra, mesures de diàleg i reparació del mal causat.

Són responsables els centres educatius de l'assetjament escolar?

No, no en són responsables. El que sí tenen és l'obligació que tots els alum-

nes s'hi sentin a gust i que ningú pateixi maltractament dins de l'escola. Per tant l'escola ha de posar en marxa una sèrie d'accions de prevenció i de solució en el cas que es produeixi una situació d'assetjament escolar.

! L'escola ha de protegir la víctima i no ha de permetre que l'assetjament continuï.

La famílies d'infants assetjats perceben que el centre educatiu tapa l'assetjament o el nega, que responsabilitza els infants víctimes i fins i tot que protegeixen l'assetjador i acaben enfrontades perquè no troben recolzament per part de l'escola. Per què es té aquesta percepció?

Moltes vegades, les famílies de les víctimes perceben que l'escola no fa prou i en algunes ocasions pot ser cert. En altres, en canvi, l'escola treballa d'una manera molt conscient per evitar o aturar situacions d'assetjament. Hi ha escoles que estan fent una bona feina amb programes d'educació emocional i en valors, amb la creació de comissions de convivència, elaboració de protocols de detecció, estan demanant i rebent formació especialitzada.

El que seria molt important és que totes les parts veiessin que la única manera de solucionar aquest problema és des de la col·laboració i la transparència. Moltes vegades l'escola està fent accions però no les explica a les famílies i per això les famílies pensen que no s'està fent res. Hi ha coses que per confidencialitat no es poden explicar però facilita molt el explicar les accions que s'estan portant a terme i fer reunions amb els pares per informar i recollir-ne la seva opinió.

! L'assetjament no és un joc de nens, s'hi ha de posar solució i la solució passa per treballar tots conjuntament: infants, famílies i escoles.

I a qui podem recórrer quan no rebem recolzament del centre educatiu?

Si després de parlar amb el tutor i amb la direcció de l'escola, una família creu que no se l'està ajudant, té dret a parlar amb l'Equip d'Assessorament Psicopedagògic (EAP), amb l'inspector de la zona o amb el Departament d'Ensenyament.

La solució per a moltes famílies, a decisió pròpia o proposada des del sistema educatiu, és canviar l'infant víctima de l'assetjament a un altre centre educatiu.

Canviar de centre a l'infant només fa que el problema canviï de lloc, no resol ni el problema per la víctima, ni el problema de l'assetjador ni el problema del grup que ha permès que la situació continuï. La fugida mai és una solució definitiva per ningú: si la víctima no aprèn com sortir d'aquesta situació, pot trobar un altre assetjador en el nou lloc on hi vagi i per tant, es pot tornar a repetir la mateixa situació. L'assetjador segurament trobarà una altra víctima si no se l'ajuda a entendre que aquesta no és la manera de relacionar-se i se li ofereixen altres tipus de relacions més positives.

Eva, acabem l'entrevista en positiu.

M'agradaria acabar dient que hi ha infants i famílies que pateixen però que hi ha molts professionals en els centres educatius i en centres especialitzats que els poden ajudar. Amb ajuda, l'assetjament es pot aturar i la situació que viuen aquests infants pot millorar. Es pot fer que l'escola torni a ser un lloc per aprendre i per gaudir d'estar amb els amics.

Podem saber-ne més en el Protocol de Prevenció, Detecció i Intervenció en front l'assetjament entre iguals, publicat pel Departament d'Ensenyament a través de la seva pàgina web: www.xtec.cat